

קידושין ג

משה שווערד

BMKGH MELAVA MALKA

9:30 pm

April 2nd [23rd Adar Bais]

Ohel Simcha Hall

Rabbi Moshe Taub, guest speaker.

Rov YI of Holliswood and Rabbinic Editor Ami magazine

1. תוספות רי"ד על קידושין דף ב/ב

ולירק בדרך א' שבשעת לקיטתו עישורו. אי קשיא, והא אמרינן בפרק קמא דראש השנה (עיי"ש טו, א) אף על פי שבשעת לקיטתו עישורו ראש השנה שלו תשרי, ואם כן גבי מעשר נמי יש בהן חילוק, דירק ראש השנה שלו תשרי כדאמרינן התם (שם יב, א) ואתרוג ראש השנה שלו שבט, והיה לו לחלק גבי מעשר גופה: תשובה. הרבה חילוקים יש ביניהם בלא זה, שהירק כלאים בכרם והאתרוג אינו כלאים בכרם, ועל האתרוג מברכין בורא פרי העץ על הירק בורא פרי האדמה (כדאי' ברכות לה, א). אלא התנא לא בא לימנות חילוקיהן. אלא זה בא לומר אף על גב דכל אילנות אזלי בתר חנטה לכל דבריהן, האתרוג אינו כן אלא שוה לאילן לילך בתר חנטה לענין ערלה ורבעי ושביעית ושוה לירק לילך בתר לקיטה לענין מעשר, מה שאין כן בשאר אילנות. ושאר חילוקיהן אינן תלוין בחנטה, בעבור זה לא שנאם:

2. תוספות קידושין דף ב/ב

אתרוג שוה לאילן בג' דרכים... ומה שפ' בקונטרס לשביעית אזלינן בתר חנטה כאילן ולא בתר לקיטה כירק משמע מתוך פירושו דבירק אזלינן בתר לקיטה לענין שביעית ולא דק ... מ"מ ש"מ דלא אזלינן כלל בירק בתר לקיטה אלא בתר רוב גידולים מדשרי ספיחי ששית שנכנסו לשביעית [1] וי"ל דנהי דהתיא דלא אזלינן בתר לקיטה מ"מ בתר חנטה נמי לא אזלינן אלא הגדל באיסור אסור בהיתר מותר מה שאין כן באתרוג ושאר אילן דאזלינן לגמרי בתר חנטה דאם חנט באיסור אפי' מה שגדל בהיתר אח"כ אסור והשתא לשביעית שוה לאילן דאי הוה כירק הוה אזלינן בתר רוב גידול:

3. ריטב"א על קידושין דף ב/ב

ותו משמע הכא דבשביעית הולכין בירק אחר לקיטה, מדתני דאתרוג שוה לאילן לחנטה אלמא אי הוה שוה לירק לא אזלינן ביה אלא בתר לקיטה, וק"ל הא דאמרינן בפסח ראשון (פסחים נ"א ב' ע"ש) כל הספיחים מותרים חוץ מספיחי כרוב, ופירש רבינו נסים ז"ל דבירושלמי מפרש דבספיחי ירק דששית הנכנסת לשביעית מיירי, והכי פירושו כל ספיחי ירק שחנטו בששית ונכנסו בשביעית מותרים אפילו לאחר הביעור מכיון שחנטו בששית, ולא גזרינן דילמא מאן דחזי סבר שחנטו בשביעית, דמינכר הוא דספיחים הם, חוץ מספיחי כרוב שאינם ניכרים ואתו למיטעי בהו, אלמא בתר חנטה אזלינן בהו, ובתוספות העלוה בגמגום, [2] ומסתברא לפרושי כל הספיחים של ששית מותרים בשביעית קודם זמן הביעור דוקא כדנין פירות שביעית דבתר לקיטה אזלינן, חוץ מספיחי כרוב שהן אסורין אפילו תוך זמן הביעור לפי שאינו ניכר שהם ספיחים, דהרואה סבור שזרעו בשביעית ואתי למיזרע בשביעית, אבל בספיחים ניכר הוא ולא אתי למיטעי, אבל אחר זמן הביעור כולן אסורין שהרי נלקטו בשביעית ובתר לקיטה אזלינן, כנ"ל:

4. תוספות קידושין דף ב/ב

אתרוג שוה לאילן בג' דרכים - פי' בקונטרס לערלה ולרבעי ולשביעית דלענין שביעית הולכין בפירותיו אחר חנטה כאילן ולא בתר לקיטה כירק וא"ת השתא משמע דרבעי נוהג באתרוג א"כ קשה מהכא למ"ד תני כרם רבעי בריש כיצד מברכין (ברכות דף לה.) דמשמע דאין רבעי נוהג בשאר אילנות וי"ל דה"ק כרם רבעי כל היכא דמצי למתני והיכא דל"מ למתני לא פליגי עליה דלא פליגי התם לומר שלא יסבור שום תנא נטע רבעי דשמא בר מההיא דאתרוג איכא פלוגתא דתנאי בהדיא בשום מקום ולא נחלקו אלא לסתום המשניות דסוף מס' מעשר שני ובשאר דוכתין אי כמאן דסבר (ברכות דף לה.) נטע רבעי אי כמאן דסבר (שם) כרם רבעי לידע כמאן הלכתא וי"מ דאפי' מאן דתני כרם רבעי מודה בשאר אילנות דמדרבנן נוהג והכא מדרבנן קאמר ...

5. ספר טורי אבן על מסכת ראש השנה - דף יד/א

(אבני מילואים) (ע"ב) ולרבעי. כתבו התוס' הך משנה אתיא כמאן דתני נטע רבעי רפ"ו דברכות (דף ל"ה) ובריש פ"ק דקדושין (דף ב ע"ב) כתבו התוס' וקש' למאן דתני התם כרם רבעי דאין רבעי נוהג אלא בכרם בלבד וכתבו ד"מ דאפי' מאן דתנא כרם רבעי מודה בשאר אילנות דמדרבנן נוהג והכא מדרבנן קאמר. וק"ל דא"א לומר דבכל אילנות חוץ מכרם ינהוג רבעי מדרבנן הא משמע להדי' בירושלמי פ"ז דפיאה דלב"ה דס"ל דרבעי ממון גבוה הוא ויש לו חומש וביעור ופטור מפרט ועוללות משום דגמרי

קדש קדש ממע"ש ה"נ פטור מן המעשרו, והשתא איך אפשר לתקן רבעי בשאר אילנות הא אתה מפקיע מן המעשרות שלא כדון, ואפ"ת דבשאר אילנות חוץ מזית דמעשרו שלהם אינן אלא מדרבנן ל"ל בה דהם אמרו והם אמרו אבל זית דחייב במעשר מה"ת דכתיב ראשית דגנך תירושך ויצהרך מאי איכא למימר. ואפי' למאי דפרישית לעיל בשם הרמב"ן דזיתים וענבים עצמן אינן חייבין במעשרות מה"ת אלא תירוש ויצהר אתי לאפוקי זיתי רבעי דרבנן ממעשרו של תורה כשיצא שמן מזיתי רבעי...

6. מצפה איתן קידושין דף ב/ב

שם ד"ה אהרוג כו' והבא מדרבנן קאמר. בקשה בע"א פ"ק דר"ה דאיך מנז חכמים לחייב ברבעי הא מפקע להו ממעשר דרבעי פטור ממעשר. ולק"מ דהא יש כח ביד חכמים לתקן תקנה אף שע"י זה מפקע אי' תורה אי' איכא למימר הפקר ב"ד. ויש להוכיח כן מהירושלמי דבבב"ב ומתני' דבב"ב (דף כ'). וכ"מ מדברי ספר"ח בס' מ"ח

7. ספר דבר יעקב

ב| בא"ד - דהיינו אילנות מתעשרין לשעבר ואע"ג דמעשר דידהו דרבנן הוא אסמכינהו אקראי שיטת רש"י ותוס' שפירות האילן חייבים במעשר מדרבנן, דמה"ת חייב רק דגן תירוש ויצהר. וכן דעת החינוך [מצוה שצה].

ג| שיטת הרמב"ם [תרומות ב-א ומעשרות א-ט] שכל פירות האילן חייבים בתרו"מ מה"ת. ולפ"ז ניהא דהכא הוי דרשה גמורה ולא אסמכתא.

ד| השטמ"ק והריטב"א [בב"מ פח:] מביאים שיטת הראב"ד שסובר שכל שבעת המינים חייבים בתרו"מ מדאורייתא. וכן שיטת הרי"ף [בשטמ"ק נדרים נה.] ור' יונתן [עירובין לא.].

ומקשה המנ"ח [מצוה שצה-ב] שהראב"ד בהשגות לרמב"ם [מעשרות א-ט] סובר שמה"ת חייב רק דגן תירוש ויצהר. ותירץ ששני ראב"ד הוו. א"נ הראב"ד חזר בו.

8. חידושי הראב"ד על קדושין דף ג/א

אלא כל היכא דאיכא פלוגתא תני דרכים. פיר' פלוגתא חילוקים, כלומר לזה דומה לכך ולזה דומה לכך.

9. ספר המקנה על קידושין דף ג/א

גמרא מנינא דרישא למעוטי חופה וכו'. כבר כתבנו לעיל בתוס' ד"ה היבמה נקנית וכו' דהא דאיצטריך הכא מנינא למעט חופה ולא ממעטינן לה ממילא מדלא קתני לה בהדיא משום דהוי מצי למימר כדאמר לקמן דלא קתני אלא מלתא דכתיבא בהדיא...

10. פני יהושע על קידושין דף ג/א

רש"י בד"ה למעוטי חופה שאם מסרה לו אביה לחופה. נראה דהא דמפרש בכה"ג ולא בגדולה שכנסה הבעל לחופה לשם קידושין היינו משום דקרא דילפינן מיניה חופה כתיב בנערה את בתי נתתי כדאיתא בכתובות [מ"ו ע"ב] מקראי טובא. ולקמן בעיקר מימרא דרב הונא אבא ר יותר בעז"ה:

11. רש"י קידושין דף ג/ב

לא מקניא נפשה - דגנאי הוא לה הלכך בטיל לה לתורת חליפין בקידושין ואפילו בכלי שיש בו שוה פרוטה אי יהיב לה בלשון חליפין עד דיהיב לה בתורת לשון קנין או קיחה או קידושין:

12. חזושי הרשב"א על מסכת קידושין דף ג/א

למעוטי חליפין, סד"א כיון דגמרינן משדה עפרון וכו', ואימא הכי נמי חליפין איתנהו בפחות משהו פרוטה כו'. הקשה הראב"ד כיון דגמרינן משדה עפרון ושדה עפרון מקנה בחליפין אע"ג דאיתנהו בפחות משהו פרוטה, הוה לן למימר גבי אשה דליקנו, דומיא דשטר דגמרינן (לקמן ה, א) מויצאה והיתה ולא אמרינן כיון דאיתיה בפחות משהו פרוטה לא גמרינן. ותירץ דאנן לא גמרינן אשה משדה אלא מקיתה דכתיבא ביה, וקיתה שבשדה עפרון בכסף היא ולא אשכחן ביה חליפין, אבל שטר על כרחין כיון דכתיב ויצאה והיתה אע"ג דלית ליה שוה פרוטה גמרינן ליה מיצאה, כיון דיצאה אינה אלא בשטר. והיינו דלא גמרינן שטר משדה, דהא לא חזינן שטר בשדה עפרון, ואי גמרינן מיניה הוה אמרינן כיון דשטר איתיה בפחות משהו פרוטה ואשה בפחות משהו פרוטה לא מקניא נפשה, אלא אצטרכינן למילף מויצאה והיתה. ובתירוץ זה עלה לנו תירוץ גם למה שמקשים עוד למאי דאמרינן ואימא הכי נמי, א"כ ליקני אשה בחזקה דומיא דשדה. ויש מתרצים בקושיא זו דכיון שאין גופיה קנוי לא שייכא בה חזקה. וקשיא לי דהא עבד כנעני עד שלא טבל אין גופו קנוי, ולא קני ליה אלא למעשה ידיו (יבמות מו, ב), ואפ"ה נקנה בחזקה. ושמא מכיון שע"י חזקה זו אפשר לבא לידי קנין הגוף שאם הטבילו לשם עבדות גופו קנוי לו, חזקה נמי שייכא ביה, משא"כ באשה דלעולם אין גופה קנוי לו:

13. ריטב"א על קידושין דף ג/א

פירוש דמאי דקא סלקא דעתך דחליפין מדין כסף קונין ליתא דכסף אינו קונה בפחות משהו פרוטה לפי שאינו חשוב כסף ואילו חליפין קונין אפילו בפחות משהו פרוטה, וזו ראייה דחליפין אב בפני עצמו הם ולא תולדה דכסף הם ואפילו כשיש בהם שוה פרוטה, וכיון שכן אין לנו לרבותם באשה מדין כסף דאתתא לא מקניא בכסף בפחות משהו פרוטה, ולהאי פירושא היינו דלא סלקא דעתין כלל למימר שתהא חזקה קונה באשה כשדה שהדבר פשוט שאין חזקה קונה מדין כסף:

14. תוספות קידושין דף ג/א

ואשה בפחות מש"פ לא מקניא נפשה - פ' בקונטרס משום דגנאי הוא לה הילכך בטיל לה תורת חליפין בקידושין ואפילו בכלי שיש בה ש"פ אי יהיב לה בתורת חליפין וקשה לר"ת דא"כ פשטה ידה וקבלה תתקדש בפחות מש"פ ... [1] לכך נראה לר"ת דגרסי' בפחות משהו פרוטה לא מקניא ולא גרס נפשה דלא בקפידא תליא מילתא אלא ה"ט משום דגמר קיתה קיתה משדה עפרון דכתיב ביה כסף ובפחות משהו פרוטה לא מיקרי כסף והמקשה שהקשה תחילה ואימא ה"נ בשטר וחזקה לא הקשה דהא פשיטא דלא גמרינן קיתה לעשות אשה ככל עניני שדה ולהכי מבעיא לן לקמן בשטר מנלן דלא גמרינן משדה אלא לכסף דוקא דכתיב ביה קיתה ...

15. פני יהושע על קידושין דף ג/א

תוספות בד"ה ואשה בפחות משהו פרוטה כו' וקשה לר"ת דא"כ פשטה ידה וקיבלה כו' עכ"ל. [2] ולולא דבריהם היה נראה לי ליישב שיטת רש"י דמכל מקום כיון דסתם אשה לא מיקדשה בפחות משהו פרוטה ואינה נקנית בחליפין א"כ על כרחך גרזה שוה דקיתה קיתה לא איירי מחליפין ומהאי טעמא לא מהני אפילו פשטה ידה וקיבלה ובוזה נתיישבה ג"כ קושיא השניה. ...

16. תוספות רא"ש על קידושין דף ג/א

[3] ונראה שיש ליישב גירסת הספרים דכיון דסתם נשים לא מקנו נפשיהו בפחות משהו פרוטה אפ"ל פשטה ידה וקבלה קידושין בפחות בטלה דעתה ...

17. ספר דבר יעקב [4]

בשי' ר' שמואל [אות קכא] מתרץ [קושית תוס']
דרש"י סובר שאם היא מסכימה להתקדש בפחות
משו"פ, אין זה משום שאינו גנאי לה להתקדש
בדבר שאינו שו"פ, אלא זה משום שהיא מסכימה
להתקדש בלא כסף, וממילא אין כאן קנין כסף או
חליפין ומש"ה אינה מקודשת.

18. ספר מאירת עינים על חו"מ - סימן פח

(ב) הפרוטה משקל חצי שעורה כו'. בפרישה כתבתי דצפי מ"ש מור"ם ב"ד ר"ס ש"ה דה' סלעים של פדיון הבן שהוא ג"כ כסף נקי דהא חשבון של שעורה שכתב הטור והמחבר בכסף זה כתוב ג"כ שם ומור"ם ז"ל כתב שם שעולים ב' זהובים פולניש וכל סלע הוא ד' דינרין נמצא ה' סלעים עולים כ' דינרין וב' זהובים הן כ' דרייאר פולניש נמצא הדינר עולה ג' גדולים פולניש וב' מעין שהוא שליש הדינר עולה גדול פולניש שהן ח' פעניק ליטוויש והן ג"כ ח' ווינר פעניק שג"כ ח' עולין על גדול פולניש ומעה א' הוא חצי גדול פולניש שהן ד' פעניק שהן יחד ל"ב פרוטות שכל א' הוא חצי שעורה של כסף נקי נמצא דשיעור פרוטה יהיה שמינית "מפעניק" ווינר "וליטוויש". וק"ק לומר כן דשמינית מפעניק יחשב ממון לקדש בו את האשה ולהיות

הדיינים נוקקים לו ואפשר לומר שבימיהן היו הפירות והקנינים בזול ובעד פרוטה היו קונים הרבה פירות ולכך הי' הפרוטה חשוב כממון ולפ"ז בזמנינו דאין יכולין לקנות בפרוטה כ"א מעט מזעיר מן הדין הל"ל דאין קדושי אשה סגי בפרוטה ולא פדיון הבן בשני זהובים צ"ע:

19. חזון איש [אה"ע ס' סו:כ]

אבל מש"כ הסמ"ע שדין הפרוטה ופה"צ משתנה לפי החשיבות
תמ"ה מאד שאין השיעור משתנה לעולם והש"ך צסי" ש"ה
הסכים עמו בפרוטה אבל לא צפה"צ אבל גם דבריו ז"ל תמוהין
שגם הפרוטה אינה משתנה והרי זו היתה דעת רב יוסף קדושין
י"ב ח' שהפרוטה משתנה לפי חשיבותה צדור ואסיקנא שאינו כן
הנה הפרוטה קלוצה בכל דור וכבר צ"ח כל זה בגר"א סי' ש"ה.

20. ספר שערים מצויינים בהלכה

ואפשר דמה"ט קונין לקידושי אשה טבעת
ששורה הרבה יותר [עי' ברמ"א אהע"ז ריש סי'
כו, ובדברינו לקמן מה. ד"ה עשה לין]. ומדברי
רש"י שכתב דאשה בפחות משהו פרוטה לא
מקניא נפשה דגנאי היא לה, משמע כדבריו
הסמ"ע, וכ"כ בהמקנה (תוד"ה ואשה) דלפי
גירסת רש"י אפילו אם חשוב כסף, אבל לא
חשוב להיות שו"פ היוצא באותו זמן, לא
מקניא נפשה, אבל לר"ת דלא גרס נפשה, כיון

21. ספר דבר יעקב

ג) מנינא דסיפא למעוטי חליצה - נחלקו
הפוסקים האם יש מצוה חיובית בחליצה. החכם צבי
[סימן א] כתב שליכא מצוה חיובית בחליצה, וא"כ
אם הוא אינו רוצה ליבם, א"א לכוף אותו לחלוץ.
וכ"כ החת"ס [תשובה אה"ע סימן פה] לגבי זוג
זקנים יבם ויבמה שלא רצו לעשות חליצה, וכתב
החת"ס שליכא מצוה ואינם צריכים לחלוץ. העונג
יו"ט [סימן קעו] ס"ל שיש מצוה לחלוץ.
וכתב בש"י ר' שמואל [אות מה] דמהגמ' כאן
שרצתה ללמוד בק"ו שאשה תצא בחליצה, מוכח
שהיתר החליצה אינו משום שנתקיימה המצוה, שהרי
באשה ליכא מצוה, אלא חליצה הוי מעשה מתיר

22. רש"י מסכת קידושין דף ג עמוד ב

ואימא ה"מ - דזכי ליה לקבלם בקטנה שאין לה יד דלאו בת דעה היא ואע"ג דקרא דמוציא שם רע בנערה כתיב דכתיב (דברים כב) ונתנו לאבי הנערה לעולם דקדשה ניהלה בקטנותה. אבל נערה דאית לה יד - משהביאה שתי שערות גדולה לכל דבר לכל עונשין ולממון שמקחה מקח וממכרה ממכר איהי תקדיש נפשה כו' - בנעוריה בית אביה - הכי דריש לה כל זמן שבנעוריה היא של אביה דכל שבח הבא לה לאביה הוא.

23. תוספות מסכת קידושין דף ג עמוד ב

וכי תימא נילף מבושת ופגם - תימה היכי בעי למימר נילף קידושין מבושת ופגם הא בושת ופגם גופה לא ידעינן שהן לאב אלא מקידושין דאמר בסוף אלו נערות (כתובות דף מ:): דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין ...

24. תוספות הרא"ש מסכת קידושין דף ג עמוד ב

וכ"ת נילף מבושת ופגם. תימה היכי בעי למילף קידושין מבושת ופגם דבושת ופגם גופייהו לא ידעינן שהם לאביה אלא מקידושין דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין בסוף אלו נערות. ור"ת פי' דהאי וכ"ת קאי אדרב הונא, ואין זו סוגיית התלמוד אלא אמילתיה קמייתא קאי, ועוד דא"כ הו"ל לאסוקי הכי בפ' אלו נערות אהך סוגיא דמיהדר למילף אבושת ופגם שיהא לאביה ואיתא לכל הך סוגיא התם עד וכ"ת נילף מבושת ופגם ואי אדרב הונא קאי הו"ל לאסוקי התם וניילף מבושת ופגם כדמסיק הכא, וי"ל דאורחיה דתלמודא בהכי שהיה יכול לדחות בושת ופגם גופיה מקידושין נפקא אלא לפי דבריו משיב לו לפי מה שאתה רוצה ללמוד קידושין מבושת ופגם א"כ ס"ד דבושת ופגם מדוכתא אחרינא נפקא אפ"ה לא נילף מינה דשאני בושת ופגם דאביה נמי שייך בגוה פי' מצטער ומתבייש כמותה, ולא כמו שפרש"י דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין דאכתי לא קים לן הכי דעל זה הולך ודן מניין לנו שיש כח לאב לקדשה, ולמאי דפרישית לעיל דאת בתי נתתי איירי בנערה ולא מיהדר אלא אממונא ניהא.

25. חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף ג עמוד ב

שאני בושת ופגם דאביה נמי אית ליה צערא בגווייהו. כך הגירסא ברוב הספרים, ותמיהא לן דהא בושת של חבלות דאית ליה צערא ולא הוה דידיה ואפילו קטנה יעשה לה סגולה כדאיתא בפרק החובל (ב"ק פ"ז ב'), ועוד בייש עני בן טובים דאית להו צערא לכל בני משפחה הכי נמי דהייב להו בושת לבני משפחה (כתובות ס"ו א'), ואיכא למימר דהכא לאו למימרא דמשום דאית ליה צערא בגווייהו זכי בהו אב אלא הכי קאמרינן דליכא למילף קדושין מבושת ופגם במה מצינו דהא לא דמו אהדדי דבהאי אית ליה צערא ובהאי לית ליה צערא, אבל רש"י ז"ל גריס וכן היא במקצת נוסחאות שאני בושת ופגם דאבוה נמי שייך בהו כלומר מתוך שבידו לפגמה ולביישה שהרי בידו למוסרה למנוול ולמוכה שחין, אבל כשנתקדשה על ידי עצמה אימא דאיהי תשקול כספא וזו גירסא נכונה.

26. ספר דבר יעקב

א] יציאה דכוותה קא ממעט - פירש"י דיש כסף למי שיוצאה ממנו והיינו אב. ולכאורה אכתי צ"ב שמכאן רק יודעים שהכסף לאביה ומנלן שאביה מקדשה. מבארים התוס' [כתו' מו:], דהשתא כיון דשמעינן מהאי קרא דכספא דאביה הוי, סברא הוא דאיהו נמי מקבל הקידושין, דהשתא אביה שקיל הכסף ואיהו תקדיש נפשה. ומקשה רע"א בכתו' מה הסברא בזה, דבשלמא איכא איכא סברא דהשתא אביה מקבל הקידושין למה היא תזכה בכסף, אבל להקשות אם היא מקבלת הכסף למה אביה יזכה בו, אינו קושיה שמצינו שהאבא זוכה במעשה ידיה מה שהיא עבדה והרויחה.

[ולפי מש"כ הרמב"ן [הנ"ל ג: אות יד] שאביה יכול לכופה לעשות מעשה ידים, י"ל דה"ה הכא שיכול לקדשה].
הקה"י [קידו' סימן ד] מתרץ דכוונת תוס' שהכסף צריך להנתן למי שהוא המקנה, ואם היא מקדשת עצמה מוכרח שהכסף יהיה שלה כדי שהיא תהיה המקנה.
הגרש"ש [כתו' סימן מו] מתרץ דאם הכסף לא ישאר אצל הבת המתקדשת, או כיון שאין לה הנאה מהכסף ליכא כאן קנין בכסף וליכא חלות קדושי כסף.